

JAUME I. C R O N I C A. Vols. ~~VIII~~ VI a IX.-- Editorial Barcino. Barcelona, 1962.

Quan, damunt d'aquestes mateixes planes (1), comentava l'aparició dels volums IV i V de la "Crònica" del rei En Jaume I, referint-me a l'extraordinària distància en el temps que separava aquells volums dels anteriors, no podia suposar que la resta dels que calien per a completar l'obra serien publicats en un temps brevíssim. En efecte, els quatre darrers duen tots quatre la data de 1962 i duen a felicitós terme, amb els índexs onomàstics i de matèries que trobàvem a faltar en els anteriors, l'edició d'una de les obres bàsiques de la nostra historiografia i també de la nostra literatura. Recordem que aquesta edició fou iniciada per Josep M. de Casacuberta, el benemèrit editor de la "Col·lecció Popular Barcino", l'any 1926, precisament en el número 12 d'aquella col·lecció (el volum IX i darrer duu el número 200 i, senyals del temps, les dues pessetes que costava el primer s'han transformat en 40 pessetes.) Cal doncs, assenyalar amb pedra blanca la conclusió d'una obra que era indispensable en la nostra bibliografia, i cal afegir als nombrosos mèrits del seu erudit editor l'haver-nos donat, després de la Crònica de Ramon Muntaner i de la de Desclot, aquesta primera de la que descriu un dels moments de més glòria de la història de Catalunya. Com en els volums anteriors, el text antic del segle XII és estampat a l'esquerra, en una lliçó revisada per Miquel Coll i Alentorn, i a la dreta hi ha la versió en català modern, obra de Ramona Violant, d'ençà del volum IV (els tres anteriors feien esment d'E. B. com a traductor.) Comparat amb altres idiomes romànics, el català ha evolucionat poc en quant a morfologia i sintaxi, i estic segur que una transcripció del text antic amb ortografia moderna, comprenent-hi l'accentuació i puntuació, seria fàcilment comprensible, només que amb un succint glossari, als lectors profans d'avui. Aquests, però, no poden pas plànyer-se de l'atenció que els ha prestat l'editor de la "Crònica" de Jaume I, puix que tenen en aquests volums (que han estat relligats en dos per a major comoditat del qui els llegeix i consulta) el text antic, rigorosament depurat, i una versió moderna que no oblida cap dels girs i paraules saboroses de l'original.

El volum sisè relata, després de la conquesta de València, tota la campanya per a completar la possessió del regne llevantí, amb la rendició dels castells i viles de Bairèn, Alzira i Biar, la cessió del castell d'Alacant i, després d'haver sotmès l'alcaid de Xàtiva en la seva rebel·lió, el domini

(1) "SERRA D'OR", juliol 1961. Pàg. 19.

de Castalla i de les terres que mancaven per a completar el regne fins a Múrcia. En aquesta part de les seves campanyes, que van de 1239 fins a 1245, el rei català consolida la seva senyoria damunt el regne conquerit als sarraïns i, sovint enfront del rei de Castella, en fa reconèixer la plena possessió. El volum setè següent ens relata la rebel·lió general dels sarraïns que havien romàs com a habitants del regne de València, llur venciment i consegüent expulsió del regne i - cosa relativament freqüent en els regnats dels Jaumes i els Peres, i que no prendrà fi fins al del Cerimoniós - ha de fer front a una conjura dels senyors aragonesos contra la seva autoritat. Comença també aleshores (1265) la conquesta de les viles i castells que el duran fins a Múrcia i el posaran en conflicte amb el seu gendre, el rei de Castella Alfons X. Es en aquell moment, que culmina amb la conquesta de Múrcia, i que coincideix amb un moment de feblesa i d'anarquia del reialme castellà, que el destí de la confederació catalana-aragonesa, forta de les recents adquisicions de dos nous membres, els regnes de Mallorca i de València, pot decidir-se en el sentit de l'expansió territorial cap a les terres mediterrànies andaluses i qui sap si cap a les del nord d'Àfrica. Els tractats de Tudilèn i Cazola havien determinat la partió de les zones d'influència i d'expansió, però pocs són els tractats, per vells que sigui, que resistixin la força de les armes. Els volums vuitè i novè de la Crònica estaran plens de les incidències polítiques i militars consecutives a la conquesta de Múrcia, i d'un grandios projecte de Jaume I (poc madurat, potser) que sembla un dels responsables de l'abandonament de l'expansió pel litoral, és a dir, d'aquella croada a Terra Santa que, empresa amb tanta decisió en 1269, fou desbaratada per una de les tempestes més furientes que mai havien assotat les nostres mars. Es de remarcar com, als seixanta-un anys, edat prou avançada en aquella època i sobretot amb les incessants activitats bèl·liques del Conqueridor, Jaume I volgué embarcar-se personalment en una galera i dur la direcció de la gran expedició, la qual, malgrat tot, hagué de recollir-se al port d'Agda, prop de Montpeller, la seva ciutat nadiua.

El darrer volum de la "Crònica" rekata els darrers anys del regnat de Jaume I. Les bones relacions amb el rei de Castella, que culminaran amb la cessió del regne de Múrcia (tot i que, com testimoniarà anys a venir Ramon Muntaner, la seva capital havia estat repoblada per catalans i hom hi podia escoltar el "bell catalanesc del món") contrastaran amb l'hostilitat de la noblesa i amb els conflictes amb els fills. Però encara, abans de la darrera d'aquestes rebel·lions dels nobles, Jaume I coneixerà una mena d'apoteosi, reconeixement implícit per part del papa i dels sobirans eur

del seu deganat com a monarca/
peus: és l'anada a Lió, en 1274, per a assistir al Concili que hi ha estat convocat per Gregori X per a tractar d'allò que tant interessa el seu esperit de rei cristià: la conquesta de Terra Santa d'Ultramar. La "Crònica", que en aquests darrers capítols és evident que no és dictada pel rei, relata amb deteniment els ~~xxx~~ episodis de la vellesa de Jaume I, la seva malaltia i la mort, que tenia lloc a València, el 27 de juliol (sisè de les calendes d'agost) de 1276.

Ha estat subratllada diverses vegades (Guimerà, Nicolau, Montoliu) la sobrietat expressiva de la crònica del rei En Jaume I. Dictada al bisbe Jaume Sarroca o a un altre lletrat, és evident que hom pot trobar-hi expressions ben personals, detalls de caràcter i de temperament que revelen un home i una política -- o una manca de política, puix que Jaume I, el monarca més gloriós del Casal de Barcelona, ha pogut ésser acusat d'haver mancat d'un sentit polític i d'haver tractat els seus Estats, en els successius testaments, amb un criteri patrimonial sense cap abast de govern ni intenció nacional (salvat l'anacronisme d'aquest adjectiu.) Les relacions de fets que hom hi troba són confirmades o rectificades pels erudits, però ens donen una imatge verídica, per bé que un xic idealitzada, d'aquell home predestinat, que havia de regnar des de l'extrema infantesa fins als 68 anys, i que eixamplaria i consolidaria en una plenitud mai no assolida els seus Estats, fins a fer-ne la base i el ~~sol~~^{solar} d'una nació unida en la llibertat paccionada dels membres que la composaven.

Rafael TESIS.